

XIV.

**A. H. Franckes Breve til Grev Heinrich XXIV
af Reusz-Köstritz og Hustru.**

Denne Brevsamling, der udkom 1905 i Leipzig, udgivet af B. Schmidt og O. Meusel, frembyder ikke ringe Interesse i kirkehistorisk Henseende, da den giver et levende Billede af det inderlig fortrolige Forhold mellem Prof. A. H. Francke i Halle og nogle af de »fromme Grevehoffer«. Et og andet til dansk Kirkehistorie vil man ogsaa finde deri. S. 109 omtales den Glæde, et Brev fra Kbhvn. (1724) havde voldt, »wegen des besonderen christlichen u. ernstlichen Wesens, so sich bey dem Erb-Printzen Carl und der Erb-Prinzessin Sophia Hedewig befindet¹⁾«. Brevet var formodentlig fra Christian Wendt, der i sin Tid indtog en ret indflydelsesrig Stilling her i Landet. Han var, som det oplyses (S. 126), født 1684 i Itzebo, studerede 1704 i Wittenberg. Kom 1707 til Kjøbenhavn og blev Pagehofmester hos Prins Carl. Fra 1714 var han Sekretær i det nyoprettede Missionskollegium og besøgte som saadan 1722 Francke i Halle. 1725 blev han af Landgreven i Hessen-Darmstadt kaldet til »Metropolitan« i Kirtorf, og 1730 blev han Superintendent i Sorau i nedre Lausitz, hvor han døde 1774²⁾. — Af et Brev fra 1726 (S. 141) ses, at Chr. VI's Svigermoder, den fromme Markgrevinde Christiane af

¹⁾ Jvfr. S. 163, hvor der findes Udtog af et Brev til Francke, dat. »Wemeltoff« 13. Apr. 1726 fra v. Schmitberg, Hofmesterinde hos Prinsesse Sophie Hedevig med Bevidnelse af Prinsessens store Paaskjønnelse af Franckes 1724 udgivne Postil.

²⁾ Jvfr. D. biogr. Lex. XVIII, 384.

Brandenburg-Culmbach, der siden 1723 boede her i Landet, stod i et meget fortroligt Forhold til Francke. Smst. omtaler Fr., at han havde ladet gjenoptrykke et Skrift af Prof. med. Detharding i Rostock (siden ved Universitetet i Kbhvn.) »von den Kennzeichen eines Wiedergeborenen«, hvori D. med Oprigtighed havde beskrevet saavel sin forhen uomvendte som sin siden omvendte Tilstand. Om Frøken v. Seidevitz, der 1727 af Fr. betegnes som »meine rechte Tochter in dem Herrn« (S. 142—3), har Udgiverne ikke kunnet finde nogen Oplysning. Hun er os dog ikke ubekjendt, da hun siden indtog en fremtrædende Stilling som Hofdame hos ovennævnte Markgrevinde Christiane¹⁾. Det var hende, Zinzendorf henvendte sig til, da han 1731 ønskede at besøge Hoffet i Kbhvn.²⁾, og det var hende, der 1733 læste Biskop E. Hagerup i Trondhjem Texten i Anledning af en Prædiken, han havde holdt for Chr. VI under hans Besøg i denne By³⁾.

Om det 1714 oprettede Missionskollegium, der voldte de fromme i Tydskland megen Glæde, findes i Brevene adskillige Notitser⁴⁾. Mest historisk Interesse har et S. 148—9 i Tillæget meddelt Brev af 24. Febr. 1714 fra Geh.-Raad J. G. Holstein, Kollegiets Præses, til en Pastor J. G. Bövingh, der havde været Missionær i Trankebar og nu af Kongen var kaldet til Præst i Hemme i Ditmarsken, men med strængt Paalæg om, at han paa ingen Maade maatte udgive et af ham forfattet Skrift, hvori han havde givet en meget trøstesløs Skildring af Missionens Udsigter⁵⁾.

Udgaven af Brevene, der ledsages af et godt Register, er besørget med stor Nøjagtighed, og gode Oplysninger

¹⁾ Ny kh. Saml. IV, 764 ff.

²⁾ K. S. 5. R III, 456—7. 463.

³⁾ Herom mere i en følgende Artikel.

⁴⁾ S. 55 o. fl. St. (s. Regist. under v. Holsten).

⁵⁾ Det er ikke let at faa Harmoni mellem Tiden for dette Brev og hvad der findes om Bövingh hos Fenger, Den trankebarske Missions Hist. S. 121 ff. 336. 360.

ere skaffede tilveje om mange af de forekommende Personer og Forhold, om end Udgiverne ret jevnlig have maattet skrive »nicht zu ermitteln«.

H. F. R.